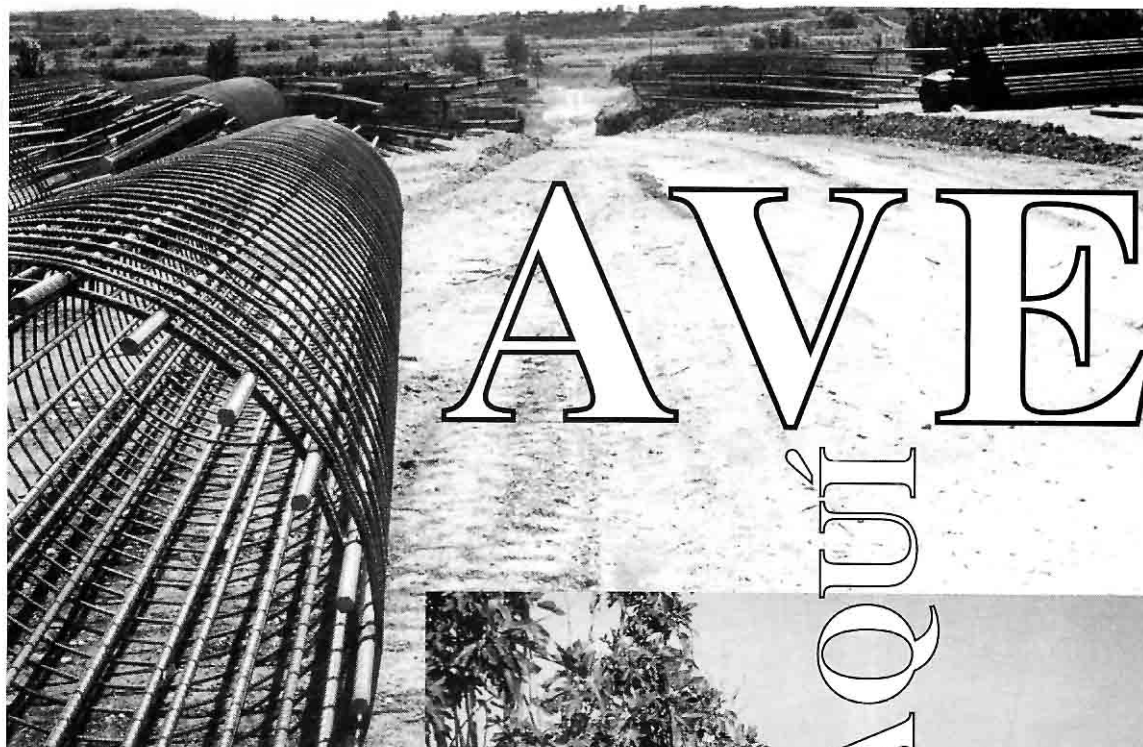

núm. 194

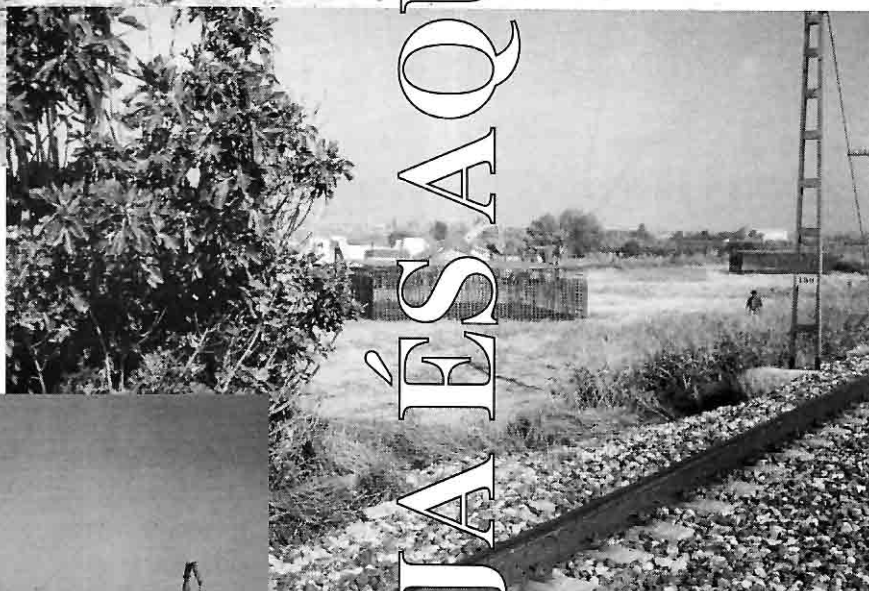
La Femosa

Revista d'opinió i informació local
ARTESA DE LLEIDA, setembre - octubre de 2001

AVE

JA'ÉS AQUI

TGV

La Femosa

Setembre - octubre
[194, 2001]

Edita l'Agrupació Cultural
La Femosa,
carrer dels Gallart, 7.-
25150. Artesa de Lleida.

*

*Aquesta
publicació local
rep el suport de:*

Generalitat de
Catalunya
(Dept. de Cultura).

Diputació de Lleida
(Institut d'Estudis Ilerdencs).

Ajuntament
d'Artesa de Lleida.

Els articles que apareixen a les
planes de *La Femosa*
reflecteixen únicament l'opinió
de llurs signants.

2a. època.
Dipòsit Legal:
L-264-1981.

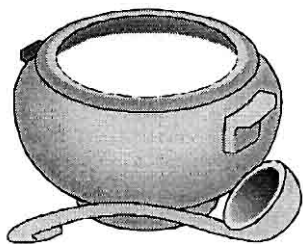
PÒRTIC

El terrorisme ha sacsejat els Estats Units, la nació més poderosa del món. I ho ha fet de forma sagnant i brutal allà on més els podia doldre. Els morts es compten per milers. Els grans símbols de la grandesa nord-americana han estat abatuts de forma implacable: les Torres Bessones i el mateix Pentàgon. Tot el món ho ha vist en directe. Ha estat, de fet, l'esdeveniment més seguit i mediatitzat de tota la història humana. Ha estat la versió més desmesuradament irracional del terrorisme. Matança de milers de persones, suïcidi forçat de passatgers i allò que costa més d'entendre: el suïcidi voluntari en nom d'unes idees totalitàries, en la seva accepció més desraonada: l'integrisme. I hom es pregunta: Quin tipus d'idees poden produir i manipular bèsties tan forassenyades? Quanta ràbia i frustració poden arribar a produir un odi tan visceral, capaç d'un acte tan atroç?

Després d'aquest atemptat han sorgit milers d'analistes a tot el món que han intentat explicar els fets, les seves causes, les seves conseqüències. Això s'ha fet des de tots els angles i prismes, ja des del mateix dia de l'atemptat. No és a nosaltres, des de la senzillesa de la nostra revista, a qui correspon analitzar un problema d'unes dimensions que sobrepassen la nostra perspectiva decididament local.

Fet i fet hagués estat millor, molt millor, poder parlar d'un altre Onze de Setembre, d'ara fa 25 anys, quan de forma multitudinària, a Sant Boi, els catalans van manifestar la seva voluntat de país. També hagués estat bonic poder parlar de la imminent preparació del 150è aniversari del naixement d'Antoni Gaudí o del proper centenari de la mort de Jacint Verdaguer, figures cabdals que han fet internacional la nostra cultura. Hagués estat bonic ara que comença el segle, tot prou bonic si no fos que, malauradament, sembla que els humans, d'una forma o altra, continuem fent les mateixes ximpleries de sempre.

La cuina d'abans

El porc i l'aviram

Per Sant Tomàs, agafa el porc pel nas

Per acabar aquesta llarga introducció a la cuina tradicional del nostre poble (abans de posar-nos a parlar dels plats amb nom propi) cal que parlem del que significava per l'economia domèstica dels nostres avis, els animals del corral. En un altre article parlava dels ous (element bàsic per a fer les truites) i una mica de passada, dels afarams. Als corrals de la majoria de cases, hi havia gallines, conills, ànecs, moltes també tenien oques i piocs (galls d'indi) i, fins i tot, una o dues cabres per aprofitar-ne la llet. Si de cabres no n'hi havia a tots els corrals, a cap no hi faltava, però, un porc. No tots els animals que es criaven al corral eren pel consum de la llar, molts es criaven per a vendre, com els pollastres, tret del que reservaven per semental el qual, la veu popular l'anomenava "lo cantador". Molts pollastres joves es destinaven a capons, els quals també eren per a vendre, tret del que es reservava expressament per matar-lo per Nadal. El "cantador" normalment se'l matava per la festa major. Els piocs, els ànecs i les oques també es criaven per a vendre, tot i que també se'n matava pel consum de la llar i, més concretament, sobretot les oques, per confitar i guardar per quan convingués.

L'animal que es sacrificava més quotidianament era el conill, ja que aquest era molt més fàcil de reproduir i no era tan apreciat per les gallinàries. Llavors, menjar pollastre era un luxe, però no ho era menjar conill. Per norma general, a les cases, de conills se'n matava un cada diumenge o dia de festa normal. Per les festes grans (festes majors i festes nadalenques), es mataben els galls i els capons.

De tots, el rei del corral era el porc. Per l'economia dels nostres avis, el porc l'hauríem d'escriure amb lletres majúscules. Ja ho diu la dita: del porc

s'aprofita tot. Avui, si mirem endarrera, no podríem entendre la cuina dels nostres avis sense la presència de la carn de porc. Per això, quan es matava el porc, a cada casa es feia com una mena de festa major on hi intervenia, no només tots els components de la família, sinó també els parents més propers. El porc es consumia des de la carn fresca, a la carn salada, embotida o confitada i per això era present gairebé, d'una manera o altra, en tots els àpats. Les parts del porc menys comestibles, com els sagins, se'n feia llard (sagí dolç) i, si en sobrava, s'aprofitava per fer sabó. Molts cops no es llençava ni la fel, ja que aquesta, barrejada amb vinagre, servia per a desinfectar les ferides dels animals i si s'esqueia, de les persones. A totes les cases hi havia una ampolla amb fel i vinagre guardada per quan convingués.

El embotits que es feien a Artesa eren les botifarres (o botifarrons, si es feien amb budells amples; moltes vegades s'omplia també el budell de l'apèndix, "el bisbot") negres i blanques. De botifarres negres se'n feia també amb ceba, llangonisses i els xoriços. Les parts que es salaven, a més del pernil, hi havia la cansalada blanca, la més gruixuda, la del pit (petillo) i la del coll. Es confitava la llonganissa, el llom i la costella i, fins i tot, la botifarra negra, encara que aquesta no era tan freqüent. Amb tots aquests elements reservats pel consum de tot l'any i amb l'aviram sempre apunt, ja podem començar a parlar de la cuina d'abans amb tot el respecte que es mereix. Començarem a fer-ho, si s'escau, a la propera revista.

A. C.

ÍNDEX

Consell de redacció:

Felip Domènech i
Costafreda
Josep Gallart i Fernández
Francesc Gallart i Fernández
Lluís Gil i Fontanet
Ricard Pons i Pico
Maria Serra i Domènech
Ramon Serra Batlle
Eulàlia Solà i Miró

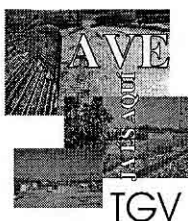
Col·laboradors:

Cèlia Argilès i Andrés
Alba Bosch
Miquel Carrera i Castellví
Joan Cassola
Pau Costa i Mestres
Adolf Costafreda i Castillo
Neus Falcó Manonelles
Felip Gallart i Fernández
Pau Gallart
Xavier Marc Garròs
Jordi Mir i Porta
Miquel Àngel Navarro i
Solé
Jordi Niubó i Nosas
Joan Ramon París i Oró
Judit Rebull
Carme Sirvent i Garcia

Fotògraf:

Ramon Serra Batlle

Tirada: 350 exemplars

**PORTADA: Obres del Tren
d'Alta Velocitat al terme
d'Artesa**

Pòrtic	3
La cuina d'abans <i>Der A. Costafreda</i>	4
Actualitat Artesenca <i>Der Cèlia Argilès</i>	6
El C. F. Artesa de Lleida <i>Der Xavi Marc Garròs</i>	8
El Folklore Artesenc (Recuperació d'unes cançons) <i>Der A. Costafreda</i>	10
El Grup de Recerques Arqueològiques de "La Femosa" <i>Der A. C.</i>	13
La setmana dels tres dijous <i>Der Jordi Mir Porta</i>	14
La Sònia a l'Institut (5) <i>Der Alba Bosch</i>	15
Mots encreuats <i>Der M.A. Navarro</i>	16
El Preu de tot plegar <i>Der Felip N</i>	17
Amb poques paraules <i>Der Felip Gallart</i>	19
Un viatge al Pakistan <i>Der Joan Ramon París Oró</i>	20
La salut de cada dia <i>Der Carme Sirvent</i>	24
Record <i>Der Joan Cassola</i>	26
Les velles fotos d'Artesa <i>Der Josep Gallart i Fernández</i>	27
Sol·liloquis al Campanar <i>Der Miquel Carrera</i>	29

Actualitat ARTESENCA

CONCURS DE CASSOLES

El dia 11 de setembre, per tal de celebrar la diada Nacional de Catalunya, els artesens i artesenes ens vàrem aplegar al Passeig de Cementiri amb el tradicional Concurs de Cassoles de Tros.

Prop d'unes 700 persones agrupades per colles, van elaborar cada una la seva pròpia cassola.

El dinar va estar animat amb una xaranga i per acabar la diada, al vespre a la Sala de la Llar del Poble es va fer una cantada d'havaneres, a càrrec de la Coral "La Primavera" d'Artesa de Lleida, acompanyada d'un bon cremat de rom.

Durant la cantada d'havaneres es van lliurar els premis del Concurs de Cassoles, els quals van ser els següents:

Categoria absoluta

1r. premi	
Colla del Gepa	36 punts
2n. premi	
Colla Rosa M. Roigé Gil.....	35 punts
3r. premi	
Colla Josep Badia Ricard.....	33 punts
3r. premi	
Colla Magda Pagés Pueyo.....	33 punts
Com es pot comprobar es va produir un empat al 3r. premi	

Categoria juvenil

1r. premi	
Colla Soraya Lusilla.....	38 punts
2n. premi	
Colla Els trencanous.....	37 punts

Millor presentació

Colla de Mario Rosinach Garròs	20 punts

L'EUROMÒBIL

El passat dissabte dia 29 de setembre, de 10 a 3 del matí es va instal·lar a la Plaça Major, un autobús adaptat com a aula de formació per a l'EURO. Aquest servei que va estar demanat per

Xaranga en el concurs de cassoles

L'Ajuntament a proposta de la Sociedad Estatal de Transición a l'Euro, va suposar una primera aproximació a aquesta moneda que a partir del dia 1 de gener de 2002 serà única per a tots els països de la Unió Europea.

Aquesta activitat s'adreçava a tot el públic en general i es preveu que al llarg d'aquesta tardor s'organitzin altres xerrades que ens ajudaran a conèixer aquesta nova moneda.

URBANITZACIÓ DEL XAMFRÀ ENTRE ELS CARRERS RAVAL DE LA SRA. VICTORIA I CASTELL

Aquest mes de setembre s'han iniciat els treballs per tal d'urbanitzar el tram del carrer del carrer Raval de la Sra. Victòria en la seva confluència

El Carlets cremant el rom

cia amb el carrer Castell, en el qual s'hi ubica una zona verda.

Amb aquesta obra es deixa enllestit l'esmentat carrer i es millora la prestació dels serveis als veïns que hi resideixen, ja que es tracta d'un carrer consolidat per habitatges.

OBRES AL COL·LEGI PÚBLIC

L'augment de la natalitat dels darrers anys al nostre municipi, ha fet necessari efectuar un replantejament de l'espai escolar.

Per aquest motiu s'ha realitzat un avantprojecte que contempla l'ampliació de l'actual col·legi i un espai més ampli destinat a Llar d'infants.

De moment, però, s'arranjarà tot el recinte del pati i es farà la nova tanca, despesa que va a càrrec del municipi; i simultàniament es farà la construcció de dues aules, obra que va a càrrec del Departament d'Ensenyament.

Per tal de poder fer aquestes actuacions ha estat necessari adquirir prèviament els terrenys del darrera de la zona escolar.

Cal fer esment que enguany per manca d'espai dins l'edifici escolar, l'ajuntament ha hagut de llogar un local, al carrer Sant Ramon 5, on fins enguany hi havia la farmàcia.

CONGELACIÓ DE LES TAXES I IMPOSTOS MUNICIPALS PER L'ANY 2002

El ple de l'Ajuntament a la seva sessió del dia 24 d'octubre, va sotmetre a votació la proposta d'augment de les taxes i impostos per l'any 2002, que va presentar l'equip de govern i que preveia un increment del 3,7 %, excepte en la taxa d'escombraries on l'augment estava pròxim al 19% i en els impostos de béns immobles de naturalesa rústega i urbana on l'augment es preveia en l'1,7%.

La proposta de l'equip de govern no va prosperar en no tenir la majoria absoluta dels vots que són necessaris per a la seva aprovació, ja que la resta de membres que hi eren presents es van absentar.

D'aquesta manera els impostos i taxes per l'any 2002 queden congelats i no s'augmentaran, essent un dels arguments que es van al·legar el fet que el municipi ingressarà una quantitat de diners importants a causa de les obres de construcció del Tren d'Alta velocitat.

Actuació de la Coral *La Primavera Artesenca*

EL C. F. ARTESA DE LLEIDA

El Club de Futbol Artesa de Lleida és una de les entitats més antigues del nostre poble. Fa més de 75 anys que es té constància de la seva existència i, amb tants anys d'història, n'ha passat de

ració de molts equips i escoles de futbol en una època de poca natalitat, van anar provocant la progressiva reducció de l'activitat del club fins a arribar a l'extrem que, fa uns quatre anys, només que-

tots colors. Per la meva edat, de les èpoques bones, recordo els anys vuitanta, quan el club tenia ni més ni menys que cinc equips de futbol on s'aglutinaven nois del poble i dels pobles del voltant, des dels set anys als trenta. En una entitat amb tanta activitat, el futbol va passar a ser una referència que omplia bona part dels caps de setmana per a molta gent. Però, malauradament, també he estat testimoni de la progressiva desaparició de tot això. La suma de molts factors, com ara la prolife-

dava un equip de base; ja no hi havia equip amateur, veritable pedra angular del club.

Actualment, el Club de Futbol Artesa de Lleida torna a comptar, des de fa tres anys, d'un equip amateur, la majoria del jugadors són del poble o nois que han jugat a l'equip de base del club. Milita al 21è grup de la tercera categoria regional, més coneguda com la tercera regional. Compta amb una nova junta formada, gairebé en la seva totalitat, per nois del poble que van dels 25 als 28 anys.

poble. Malauradament, no queda cap equip de futbol de base, però les perspectives són bones, ja que Artesa ha tingut, durant la segona meitat dels anys 90, una forta natalitat i, per tant, en els pròxims anys serà possible l'inici d'una altra època amb més equips.

En l'aspecte esportiu, hem de dir que aquest any l'Artesa ha començat força bé. La veritat és que hi ha molta il·lusió per fer una bona temporada com ja es va fer l'any passat, on l'equip va acabar en cinquena posició. Els bons resultats i el joc de l'equip han engrescat, poc a poc, a la gent del poble, la qual cada vegada baixa més al camp a veure els partits.

Els resultats aconseguits durant els dos primers mesos de competició, han estat els següents:

Artesa	2	Alpicat	1
L'Albi	3	Artesa	2
Alcarràs	3	Artesa	0
Artesa	6	Alcoletge	0
Magraners	2	Artesa	0
Artesa	3	AEM	0
Viella	2	Artesa	3
Artesa	6	Juncosa	0

L'equip està classificat en 4ª posició dins la lluita per les dues primeres posicions que són les que donen l'ascens de categoria.

La Junta està formada per :

Felip Solé

Xavier Marc Garrós

Ivan Argilés

Josep M. Gallart

Francesc Solé

Francesc Castro

Rosendo Costafreda

Nestor Serra

Joan Solans

Els components de l'equip són:

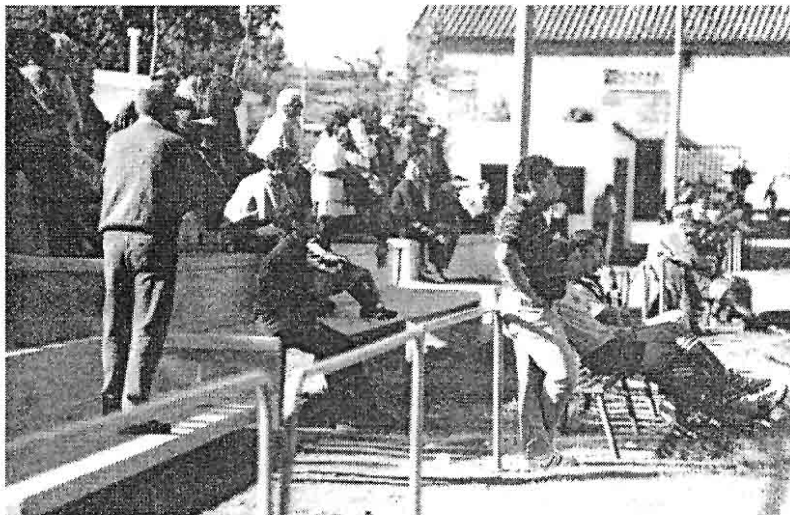
Josep Roure, com entrenador

Oscar Solé, Miquel Garcés, Francesc Castro, Dani Llavaneras, Ramon Oró, Albert Olomí, Gerard Gómez, Gerard Velasco, Santi Trullàs, Ramon Besora, Felip Solé, Eduard Mateu, Francesc Solé, Sergi Pérez, Ivan Fernández, Antonio Tomàs, Carles Ibars, Xavi Labernia, Dani Guitart, Joel Terès i Josep M. Gallart.

Esperem que aquests bons resultats i aquest caliu de futbol que es torna a viure al poble sigui una base prou forta des d'on s'iniciï un altre període esplendorós del club. De ganes us poc assegurar que no en falten.

Fins a la pròxima.

Xavier Marc Garrós

EL FOLKLORE ARTESENC

(RECUPERACIÓ D'UNES CANÇONS)

A l'hora d'escriure aquestes ratlles que, altrament ja hauria hagut de fer fa alguns mesos, em trobo que no sé per on començar perquè, d'entrada, voldria dir tot un munt de coses que no sé com afilerar per no semblar pedant o repetitiu. Per exemple, per començar: ara mateix tinc a sobre la taula la lletra i la música de més de cinquanta cançons que el conegut folklorista Joan Amades (Barcelona, 1890-1959) i el músic Joan Tomàs (Barcelona 1896-1967) van recollir entre els dies 1 i 2 de setembre de 1930 a Artesa de Lleida, cantades per la Maria Solé Batlle, dita la Peixa, recadera d'Artesa. Ja sabia ben bé (per les seues filles) que la meua àvia materna, la Maria de Peix, feia molts anys que havia cantat moltes cançons a uns homes que havien vingut a Artesa abans de la guerra i que, fins i tot, li havien pagat entre vint i vint-i-cinc cèntims per cada cançó.

D'ençà que havia començat a interessar-me pel folklore artesenc, havia mirat en diferents arxius per si podia trobar la còpia d'aquestes cançons, però, al no saber qui les havia recollides, això semblava una feina estèril perquè, sortosament, a Catalunya hi ha hagut una bona colla de folkloristes que recollien cançons per tots els pobles, el treballs dels quals no sempre s'ha conservat i no podia saber si aquestes cançons eren en un fons d'aquests no conservat.

La recollida sistemàtica de les cançons populars del nostre país, la va promoure el metereòleg i mecenes Rafel Patxot i Jubert (Sant Feliu de Guíxols 1872- Ginebra 1964) a través de la seua fundació Institut Patxot. Com que Patxot va haver d'exiliar-se al començament de la guerra i no va tornar perquè era un convençut antifranquista, els seus arxius van anar a parar a Suïssa, on semblava que s'havien perdut. Recuperada la democràcia, però, els seus hereus van fer donació d'aquest copiós i valuossíssim arxiu al monestir de Montserrat on encara està en procés de catalogació, sobretot el seu fons fotogràfic (on, potser, també hi trobarem fotografies d'Artesa dels anys trenta). Aquestes cançons d'Artesa, nosaltres les hem pogut treure del fons del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de la Generalitat de Catalunya, on hi ha còpies microfilmades de l'Arxiu Patxot on, molt amablement, ens les van facilitar.

Joan Amades, quan recollia aquestes cançons, picava la lletra directament amb una màquina d'escriure portàtil. Com que fa l'efecte que escrivia molt de pressa, el text original està ple d'errades de màquina, malgrat les quals, però, es pot seguir el curs de la història que conta amb relativa facilitat, com podeu comprovar vosaltres mateixos a la mostra que adjuntem al final de tot.

A l'hortet del meu pare
Els fadrins de Sant Boi
La filosa
Tracte desfet
El moliner
Els tres pastors
Capitel·lo
La Samaritana
Santa Magdalena
L'esquiva

Els presents de boda
Lo mariner
El bon caçador
En Francisco
La porquerola (dues versions)
L'Oració a l'Hort
La presó de Lleida
La filla del rei de França
El mestre
L'enuig de Sant Josep (dues versions)
El gat
El rei Herodes
El pobre alegre
La Bepa
El testament d'Amèlia
La mort de la núvia
Les nines de Cervera
La dama d'Aragó
 Una sense títol ("noi si vols venir...")
Nadala
Coses del jovent
La roda
La mort
Els estudiants de Tolosa
Caterina
Donzella que va a la guerra (més en castellà que en català)
 Una altra sense títol
La mal casada
Santa Margarita (en castellà)
L'Antònia
Les dotze hores (castellà i català barrejats)
Rellotge de la passió
Santa Caterina del Sena (en castellà)
 Una altra en castellà, però sense títol
Gerineldo (en castellà)
El poll i la puça

Una de les altres coses que volia dir tot just començar aquest article, és el fet que a mi em meravella sempre (reconec que sóc encara massa sensible a les coses que fan referència a la història d'Artesa) que, ara i adés, a través dels fulls d'aquesta revista, ens anem assabentant de coses que estan "perdudes" en alguns arxius i que allí es quedarien si ningú no es preocupés de tafanejar el que els seus textos amaguen. Vull dir que, pel fet que a tots

ens agrada de saber coses de la història (de la petita i la gran història) del nostre poble, hi ha d'haver més gent (més artesencs) que s'hi impliquin a cercar-la, ja remenant papers, ja fent de mecenes, encara que això darrer només fos estimular o engrescar els que ho podrien fer, per exemple, els estudiants.

També volia dir al començar (i tot de cop) que pel fet que encara es publiqui aquest revista que, per si sola ja és un estímul per a investigar

ja que dóna opció a poder publicar, hi ha també molt poca gent per estimular el fet cultural, sense LA FEMOSA, el panorama encara seria més desolat i ensems, perdríem encara l'únic estímul per fomentar la recerca, ja que perdríem l'únic mitja que tenim de comunicació i de divulgació escrita.

I, per acabar, volia dir també que, la investigació, la recerca de la nostra història o de les nostres coses (com el fet que he comentat al començament de la recuperació de les cançons recollides l'any trenta per Joan Amades i Joan Tomàs a Artesa), no hauria de ser cosa només de la gent vinculada d'alguna manera a l'Agrupació Cultural "La Femosa", sinó que hauria de ser cosa de tots, com és de tots la

història del poble que compartim perquè és la nostra història. No en tenim cap més i, pensem com pensem, tinguem la formació que tinguem, ens hi hauríem de comprometre, implicar una mica més, perquè les coses que fan referència al nostre poble, anessin més bé o funcionessin millor.

No sé encara si he dit tot el que volia dir, ni si les coses que he exposat les he dit d'una manera entenedora. El cas és que, com artesenc que sóc i com a persona preocupada (val a dir que, molts cops també engrescada) per tot allò que anem aconseguint: per la cultura i les situacions que afecte de prop o de lluny el nostre poble, voldria que anessin millor o que, almenys, molta més gent s'hi posés a treballar per a millorar-les.

A. Costafreda

Transcripció de la lletra de la cançó ELGAT. La versió de l'esquerra és com la va escriure Joan Amades, l'altra és escrita correctament.

EL GAT

*A casayenia un gat
que be quelí haestat lo gat ala sella
a casatenia un gat
que que li haestat la sella al gat
a casatenia un gat
La carn del plat s ha minjat
La criada l hamatat
De ca al ma r l hatirat
Un oescadorl hapescat
A la plaçal haportat
La criada l ha comprat
I b patates l hagnosisat
La mestressa n hamenjat
mal de ventre li haquedat
Lo metgel havisitat
Tot això es un fart de gat*

EL GAT

*A casa tenia un gat
que bé que li ha estat lo gat a la sella
a casa tenia un gat
que bé li ha estat la sella al gat
a casa tenia un gat.
La carn del plat s'ha menjat
La criada l'ha matat
De cap al mar l'ha tirat
Un pescador l'ha pescat
A la plaça l'ha portat
La criada l'ha comprat
I amb patates l'ha guisat
La mestressa n'ha menjat
Mal de ventre li ha donat
Lo metge l'ha visitat
Tot això és un fart de gat.*

A cada vers s'hi ha d'afegir la tornada, a l'estil del primer vers

El Grup de Recerques Arqueològiques de "La Femosa"

Premi Garbinada 2001

El Grup Cultural i Recreatiu "Tots Junts" de Granyena de les Garrigues, atorga cada any (enguany és el sisè) els Premis "Garbinada" els quals, ja ben consolidats, han aconseguit tot el prestigi que es mereixen. El premi "Garbinada" s'atorga al millor treball periodístic sobre la comarca de les Garrigues publicat en qualsevol revista o altre mitjà de comunicació escrit. Està dotat amb cent mil pessetes, amb un accèssit de cinquanta mil pel segon classificat. Compta a més amb un altre accèssit de deu mil a un treball de les mateixes característiques no publicat.. El premi "Garbinada" també s'atorga a un treball fotogràfic, dues modalitats. La primera, dotat amb 50.000 pessetes i un accèssit de 10.000 pessetes, a una fotografia d'estil lliure i la segona, dotat amb 25.000 pessetes, amb un accèssit de 5.000 pessetes a la millor fotografia sobre les Garrigues. El premi "Garbinada", però també es concedeix (en aquest cas són només premis honorífics) a persones o entitats que, d'alguna manera, han estudiat i divulgat temes relacionat amb la comarca de les Garrigues. Aquest és el cas del Grup de Recerques Arqueològiques de "La Femosa" el qual, enguany ha estat honorat amb el sisè premi Garbinada d'aquesta modalitat.

El Grup de Recerques Arqueològiques de "La Femosa", com és sabut, durant els darrers vint-i-cinc o trenta anys, ha portat una meritòria tasca de recerca en el camp de l'arqueologia, no només a les comarques del Segrià i el Pla d'Urgell, sinó també a la de les Garrigues. Per fer un balanç no exhaustiu dels jaciments arqueològics que en el transcurs dels anys esmentats s'han localitzat a la comarca de les Garrigues, direm que van des d'un jaciment del Paleolític Superior al terme de la Gra-

nadella, fins al sorprenent (sorprenent per la seva importància i magnitud) jaciment del Bronze Inicial de Vinferri, al terme de Juneda, passant pel de les Paretetes (Bronze final) al terme de l'Albagés, la vil·la romana de Melons, al terme de Castelldans i una munió de jaciments neolítics als termes de Castelldans, Juneda, el Cogul, Albagés, Cervià, la Pobla Cérvoles i al mateix de Granyena de les Garrigues.

Encara que aquest ha estat un premi honorífic, l'hem rebut amb molta satisfacció, perquè, d'alguna manera, ha estat el primer premi que, directament, ens han atorgat per la nostra tasca de recerca. Moltes gràcies.

A. C.

LA SETMANA DELS TRES DIJOUS

La llegenda diu que:

Cap a les acaballes de l'edat mitjana, quan els mitjans de viatjar eren molt primitius encara, va oferir-se un premi al qui s'atrevis a donar la volta al món en un any. Dos aspirants al premi van presentar-se i van convenir de sortir el mateix dia, un envers l'Orient i l'altre envers l'Occident, de tal manera que l'un havia d'arribar al punt de sortida pel mateix indret per on l'altre havia sortit, i viceversa. Un any just després de la marxa, en un dia que s'esqueia en dijous.

Els dos rivals van efectuar la travessia sofrint, com és natural, totes les peripècies pròpies d'un viatge tan llarg en aquell temps i per països incivilitzats. Tingueren molta cura d'anar calculant bé el temps que hi invertien, puix que, altrament, no haurien guanyat el premi.

Els organitzadors esperaven també amb ànsia l'arribada dels intrèpids viatgers, especialment quan s'acostava el dia de comparèixer. Però ni l'un ni l'altre no hi van arribar el dia precís que havia estat convingut. L'un, el que va sortir per l'Orient, va arribar un dia abans, dimecres; l'altre, el que

va sortir per l'Occident, un dia més tard, divendres. Però tots dos creien amb la més gran fermesa que eren víctimes d'un engany. Perquè, si havien sortit tots dos en un mateix moment i cada un d'ells tenia la seguretat absoluta d'haver invertit en el viatge tres-cents seixanta-cinc dies justos, no podien admetre, el primer, que fos dimecres el dia que arribava,

puix que, segons els càlculs, havia d'ésser dijous; tampoc no podia admetre, el segon, que arribés en divendres, ja que, pels seus comptes, sabia amb certesa que s'esqueia en dijous el dia de la seva arribada.

El conflicte era gran. Els homes més eminents d'aquell temps es trobaven davant d'un misteri insoluble. L'explicació única que va donar-se fou que aquella setmana havia tingut tres dijous.

Més endavant la ciència revelà el secret gràcies al descobriment de rotació de la terra.

JORDI MIR PORTA

LA SÒNIA I L' INSTITUT

Capítol 5 < El Sergi Flores >

- No, no pot ser! Fer campana, empi-
par a la gent i ara també pallisses! Aquest
noi acabarà malament! I el seu pare no m'ho
perdonarà mai! –va exclamar la tutora bas-
tant excitada.

- Bé, el seu pare ho ha d'entendre si
l'expulsen, aquest noi ha fet massa coses
dolentes i ja li està bé que el facin fora...
No, no creus? –vaig intentar cal-
mar-la –A més qui l'ha vist
sóc jo, vostè, vull dir tu,
no hi tens res a veure.

M'estranyava la
reacció de la meva tu-
tora, però es va saber
explicar.

- El Sergi és el
fill del meu germà.
Va venir el curs pas-
sat per què un altre
institut l'havia expul-
sat per alguna de les
seves bestieses. Jo em vaig comprometre i
li vaig dir al meu germà que tindria cura
del meu nebot i que no tindria problemes
en aquest institut...

- Ho sentó –la vaig tallar –no sabia res
d'això. Però has d'entendre què...

De cop va entrar la Mònica molt exci-
tada. Em va dir que la Laura no havia as-
sistit a classe perquè s'havia canviat de ins-
titut.

- Serà el millor per a ella –va dir la

tutora amb un to seriós.

- Li has explicat? –em va preguntar la
Mònica sorpresa.

- Si, era el millor que podia fer, però
veig què la Laura s'ha avançat.

Vam anar cap a classe i ens van obrir
un informe a mi i a la Mònica per arribar
tard. Sort que la tutora li va dir al professor

(que per cert era de
socials, odio les soci-
als) que arribàvem
tard perquè havíem
anat a parlar amb ella.

No vaig explicar
a ningú que el Sergi i
la Marta eren de la
mateixa família. Vaig
veure que la Marta era
una persona de confi-

ança encara que al prin-
cipi no em caigués bé. Per

part de la Laura me'n vaig alegrar

de què es canviés d'institut però sabia que
això faria que el Sergi es quedés durant un
bon temps. Espero que canviï de comporta-
ment al llarg del temps!

ATENCIÓ: Comença la realitat i la
Laura s'ha de concentrar en els estudis. Però
hi haurà algun fet que farà que es despisti.
No t'ho perdis.

Alba Bosch

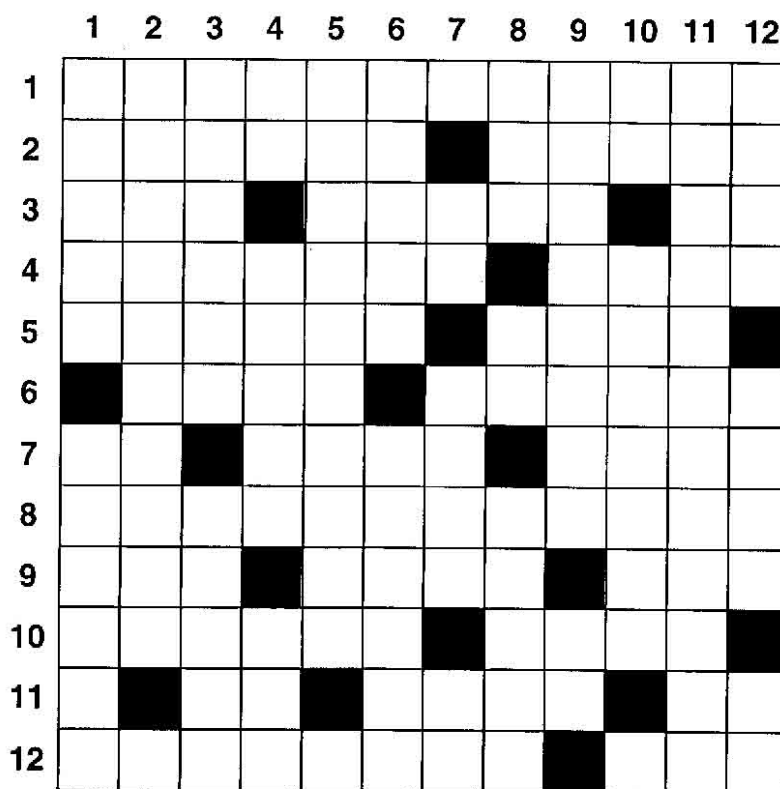

MOTS ENCREUATS

de M.A. Navarro

(Solucions a la pàgina 30)

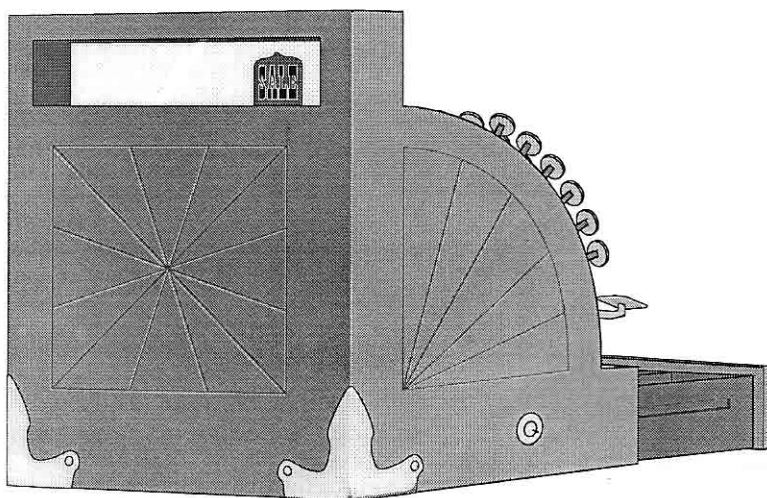
HORITZONTALS: 1.- Acció de sonoritzar, l'efecte. 2.- Al revés, mujaidí (musulmà Afganès). Defuncions, morts. 3.- E.U.A. Flotes, sures. Americi. 4.- Relativa al lesbianisme. Guarneixi amb orles. 5.- En femení, que té els ossos grossos. Prefix que té a veure amb l'intestí ili. 6.- Nervi de la cama. Munt d'erugues. 7.- Crit de dolor. Regió dividida entre Grècia i Albània. Per altre nom, farigola. 8.- Feres un contracte. 9.- Al revés, nom de consonant. Decadència. Dret i rígid. 10.- Al revés, natural de l'antiga Etrúria. Relatiu o pertanyent a l'ós. 11.- Vocal. Article femení. Natural de Turquia. Repetit, certa fruita. 12.- Satisfent fins a la sacietat. Cap vegada, en cap moment.

VERTICALS:

1.- Terra arenosa. Arbre dels nostres carrers i jardins. 2.- Dèries, obstinacions. Consonant. 3.- Nyassa, Malawi. Molt apropiada per a acompanyar al flam. 4.- Sufix d'alcohols. Moble de menjador. Por freqüent. 5.- Al revés, tirar torpedes (una nau). Consonant. 6.- Aquesta illa i Ulisses sempre van junts. Jacetà, de Jaca. 7.- Consonant. Repetit, informació. Al revés, càustic, aspre. Article. 8.- Emperadriu d'orient (980-1050). Iridi. Al revés, unió, aliança. 9.- Il·limitada, categòrica. Registre Canònic. 10.- Cent una. Grapeges, forfolles. Mil. 11.- Barreja d'Italià i Americà. 12.- Cert metall molt dur. Suc del raïm abans de fermentar. Expressió per a demanar confirmació.

El preu de tot plegat

L'economia és bàsicament un reguitzell d'intercanvis entre les persones i/o ens socials de béns i serveis per tal d'aconseguir tenir cobertes les necessitats de cadascú a canvi d'ajudar a cobrir les necessitats de les altres persones. Tot i que ja, a hores d'ara, pràcticament és molt residual, sembla prou clar que la primera activitat econòmica es fonamentava en el bescanvi, de manera que hom rebia béns i com a contrapartida en lliurava alguns altres directament. Aquesta pràctica avui en dia és plenament marginal tot i que té una certa revifalla per part de col·lectius de suport entre els seus mateixos elements i amb activitats de caràcter social, de forma que algú ajuda a una altra persona amb els seus coneixements i habilitats i en fer-ho a més de rebre el premi de sentir-se més solidari sap que té el compromís dels altres elements del col·lectiu que li donaran un cop de mà quan ho necessiti.

Tot i això no podem obviar que en situacions puntuals de guerra i d'altres catàstrofes encara té vigència i fins i tot els nostres veïns/es que van passar la guerra

segurament intercanviaven béns directament sense pagar-los ni cobrar-los amb diners. Amb tot, ja fa molt de temps que l'humà va instaurar un mitjà de pagament com a element intermedi en els seus intercanvis comercials que és el diner. El diner, a part d'ésser un sistema de pagament/cobrament que s'ha imposat per ésser molt més pràctic, també ajuda molt a l'hora de fixar i comparar el preus dels béns i en conseqüència en la presa de les decisions de l'hominus econòmicus.

Històricament hi ha hagut períodes en els quals els preus els fixava l'autoritat política, així en els països socialistes el ministre d'hisenda o similar fixava el que calia pagar per cada bé i en conseqüència també el que hom cobrava per la seva feina, però aquest sistema ha quedat clarament abandonat i avui en dia pràcticament ja no hi ha indrets en els quals la

iniciativa particular (altrament dit egoisme insolidari) no faci una aportació significativa al funcionament de l'economia.

Així l'anomenada economia capitalista o de lliure mercat un dels seus elements més característics és que tot incideix amb el preu, de forma que el preu, malgrat estar reduït a una senzilla xifra de diners, de fet porta una quantitat molt important d'informació que no es veu, però que hi és. Així quan el venedor fixa un preu (si pot fer-ho) analitzarà la necessitat de la persona que vol comprar (demanda) i la seva necessitat de vendre (oferta), (fins i tot hi ha qui diu que els comerciants xinesos saben les ganes del comprador per la dilatació de les pupil·les dels seus clients i actuen en conseqüència.

Però a més hi ha d'altres factors que hi incideixen com per exemple la incertesa en el cobrament del preu o bé la possibilitat de produir-se un encariment futur (si està prevista una baixada de la producció) o bé un abaratiment en el cas contrari. I fins i tot, fets que per a alguns agents econòmics són beneficiosos per als altres poden ésser altament perjudicials; sense anar més lluny quan als països o regions veïnes les gelades no permeten una bona collita els nostres pagesos fan un bon calaix.

Però hi ha d'altres preus que el mercat en cap cas fixa, així va caler que un camió explotés a prop del càmping dels Alfacs per tal que algú decidís que el transport de mercaderies perilloses es fes per autòpista si era així era possible, o també que sagnants

accidents com el de l'autobús com el que anava a "Les Obagues" per tal que la RENFE endegués una programa de supressió dels passos a nivell.

Ara fa uns mesos, mentre Milosevic era internat en una presó holandesa, les màquines excavadores anaven desenterrant cossos massacrats de kosovars, croats o bosnis. I jo em preguntava quants cadàvers van caldre per a que la comunitat internacional es mobilitzes (bàsicament els EUA i el seu seguici) per tal d'acabar el genocidi dels més febles. O

potser ho hauríem d'avaluar en cossos tirotejats als carrers de Sarajevo o esbudellats pels obusos i traslladats en forma d'imatges esgarrifoses al menjadors de les famílies de classe mitjana dels EUA i Europa. Sembla que a la fi algun que d'altre dictador-genocida acabarà pagant el preu de la mort que va repartir per la seva bogeria, gairebé alhora vaig llegir que l'antiga Iugoslàvia i actual Sèrbia rebrà un préstec de 250.000 milions de pessetes per al seu desenvolupament, però no us preocupeu aquest no és el preu que es paga pel dictador, ja se sap que els préstecs es tornen després, mai es paguen abans.

Felip II

PS. No sé si hauré de pagar algun preu per copiar la idea del títol.

AMB POQUES PARAULES

EL DESCONCERT DE L'EDUCACIÓ

El tema de la formació de les noves generacions sempre ha estat un tema molt important. Cada generació té l'obligació de formar la següent per tal que aquesta sigui millor i més feliç que la que la precedeix. Cada generació, per tant, dins de les seves possibilitats s'ha plantejat molt seriosament aquest tema perquè conté una cosa tan important com és el futur, el propi futur de la nostra espècie. Mai com ara, però, s'havia escrit tant sobre aquest tema. Mai com ara, però, se n'havia parlat amb tanta insistència de l'educació com un problema: la problemàtica educativa. L'educació és una qüestió, un tema que requereix una anàlisi si és vol, però malament quan és contemplada com un problema. Ja hem begut oli quan allò que ens toca de prop passa de ser una qüestió a ser un problema. D'aquesta manera aquell tema, aquella qüestió s'acaba convertint en un problema perquè les coses, de fet, per als humans no són com són sinó com les volem veure o com ens les volen fer veure. Llavors hom pot concloure que malauradament l'educació avui l'hem convertit en un problema, en un greu problema, malgrat que mai com ara s'hi havia destinat tant recursos humans i econòmics.

Acceptem, doncs, aquest fet: la visió actual de l'educació com un problema. Avui tot és parlar de la problemàtica educativa: el nou perfil dels pares i dels joves, els nous reptes socials i tecnològics d'una societat que canvia de forma accelerada. Sembla, segons diuen els experts, que cada

vegada s'aprecia més allò que alguns han anomenat el desconcert educatiu. Aquest fenomen es materialitza en una profunda desmotivació dels mestres en l'exercici del seu paper; una gran dimissió dels pares i familiars en l'aplicació de les seves funcions; dels mateixos nens i joves, cada volta més allunyats de la responsabilitat, del deure i del sentit de l'esforç. En definitiva gran desconcert de tots aquells que intervenen més directament en la formació dels menuts i dels joves, dins d'una societat cada volta més empeltada de valors consumistes, de satisfacció immediata i de banalitat.

El resultat és prou eloqüent: hem facilitat tant les coses als nostres infants i joves que els hem afeblit la voluntat i difuminat els límits. Salvador Cardús, en el seu llibre "El desconcert de l'educació" diu que "els hem acostumat a un dolç esclavatge". I cita a Marx que havia parlat de "l'esclau feliç" i també esmenta a Fromm, que havia parlat de "la por a la llibertat". Algú va dir, Ciceró em sembla, que educar era "alliberar l'estudiant de la tirania del present". Potser ja és hora que al costat de tants ordinadors, tant internet, tanta televisió i tants telèfons mòbils comencem a ensenyar i a exigir uns valors que moguin la voluntat dels nostres joves a l'emancipació de tant esclavatge consumista disfressat de progrés.

Felip Gallart

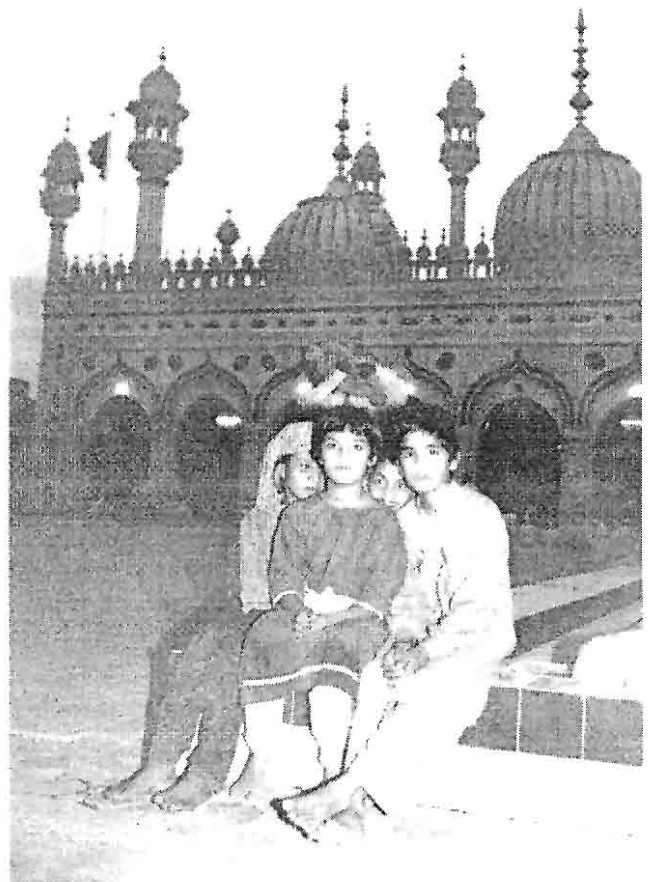
UN VIATGE AL PAKISTAN: EL PAÍS DE LA TERRA PURA.

La idea del viatge era summament atractiva. Es tractava d'anar al Pakistan, un país apartat de qualsevol circuit turístic i eclipsat per la veïna Índia. D'aquest país se'n sap tan poca cosa que ni tan sols podem conèixer els seus principals punts d'interès. Davant de tan gran ignorància, vaig decidir comprar-me una guia de viatges que, a diferència de les nombroses guies que farcien la botiga, estava escrita en anglès. Aquest fet era un símptoma ineludible de l'escàs o nul esforç de les editorials per traduir un llibre que pràcticament ningú no compraria.

Gràcies a aquest llibre i al fabulós suport de l'agència de viatges, vaig poder planificar una ruta que en la seva major part es desenvoluparia pel nord del país entre enormes muntanyes i frondoses valls que, a la manera dels expedicionaris de la famosa pel·lícula *L'Home que va poder Regnar*, travessen uns paisatges de somni a la recerca d'un tresor que potser tan sols existia en les seves visionàries ments amants de l'aventura romàntica. No obstant això, l'atemptat de les Torres Bessones de Nova York i l'imminent conflicte de l'Afganistan marcarien tot el procés del meu viatge a una terra que era font permanent de conflicte interreligiós. El Pakistan que vaig trobar va ser un país immers en una crisi cultural agreujada per un conflicte que penetrava en el mateix nucli d'identitat com a nació. És aquest un país estrany que ha unit un seguit de pobles (*urdus, pasthunes, ismaelites*) sense cap connexió entre ells que no sigui la fe musulmana. I és precisament el factor religiós el vertader eix d'identitat de cent trenta milions de persones. És la religió la que fa apaivagar qualsevol afany nacionalista en un país multiètnic amb més de cent llengües però que al mateix temps transforma aquesta identitat en quelcom trencadís davant les aspiracions latents dels diferents grups racials. El factor religiós, malgrat el seu paper unificador, és un fenomen complex ja que en aquest

país habiten diferents ordes islàmiques, la seva majoria sotmeses a la sunnita, que abasta més del 40% de la població. Constitueixen la majoria radical simpatitzant dels talibans, que fan de les *madrazas* o escoles coràniques la seva única font de coneixement. Enfront d'aquests s'hi troba una minoria *chiíta* o *ismaelita* (seguidors del Haga Khan), aliens a qualsevol accés de decisió política, per la qual cosa realitzen la seva vida al marge d'una nació en la qual ben poc hi creuen.

No obstant, la religió domina tots els aspectes de la vida quotidiana fent que l'home se senti

Nens en una mesquita del centre de Rawalpindi en el moment de l'oració

Membres de l'ètnia pashun prenent el tè a Kafiristan

servidor de un ritual al qual serveix fins al més profund de la seva existència. Les cinc crides a l'oració es compleixen inexorablement per tothom fins al punt d'aturar l'autobús en qualsevol lloc i circumstància per aixecar les oracions a Déu enmig d'un camp erm.

Pakistan és un país on l'alcohol està prohibit. Hi ha una estricta divisió de sexes. I no existeixen vicis occidentals com la vida nocturna que, evidentment, condueix a Satan. Davant d'aquests plantejaments, la intolerància és a flor de pell i com si fos una nova Santa Inquisició formada per *mulàs* (mestres corànics), no s'observa en els seus carrers altres temples que no siguin mesquites a major glòria d'Alà i de Mahoma, el seu profeta. No hi ha lloc per altres conceptes de la vida i tot aquell que no sigui musulmà ha de viure en un règim semiclandestí.

Els doctors eclesiàstics són el vertader eix del poder davant un govern sotmès als seus dictats i incapaç de modernitzar una nació sumida en una endèmica pobresa, d'on cada dia surten dels barris de *xaboles* que envolten les grans urbs més gent disposada a morir per una religió que constitueix la seva única perspectiva de vida. I és que la dicotomia religió-pobresa continua funcionant en una societat on les capes governants es troben sumides en una corrupció endèmica.

L'integrisme religiós fa que els pakistanesos

es manifestin en una dicotomia entre el que és just (l'Islam) i l'injust (el món occidental). És una actitud simplista que fa que la gent es mogui en una sèrie de valors altament rígids i esquemàtics (en Antropologia existeix una escola antro. de Cultura i Personalitat en la qual es detalla que l'escassetat de codis morals significa un retorn a un tipus de mentalitat primitiva caracteritzada per la rigidesa en el maneig de nous conceptes). En unes altres

paraules, la incapacitat de manejar nous conceptes morals provoca el tancament dins d'un sistema esquitit i estructurat en ell mateix.

Diuen que els petits detalls et diuen les grans coses i deu ser veritat, perquè la meua presència causava una vertadera expectació als carrers i a les recòndites aldees d'aquell país. I sempre la primera pregunta era la mateixa:

Ets americà?

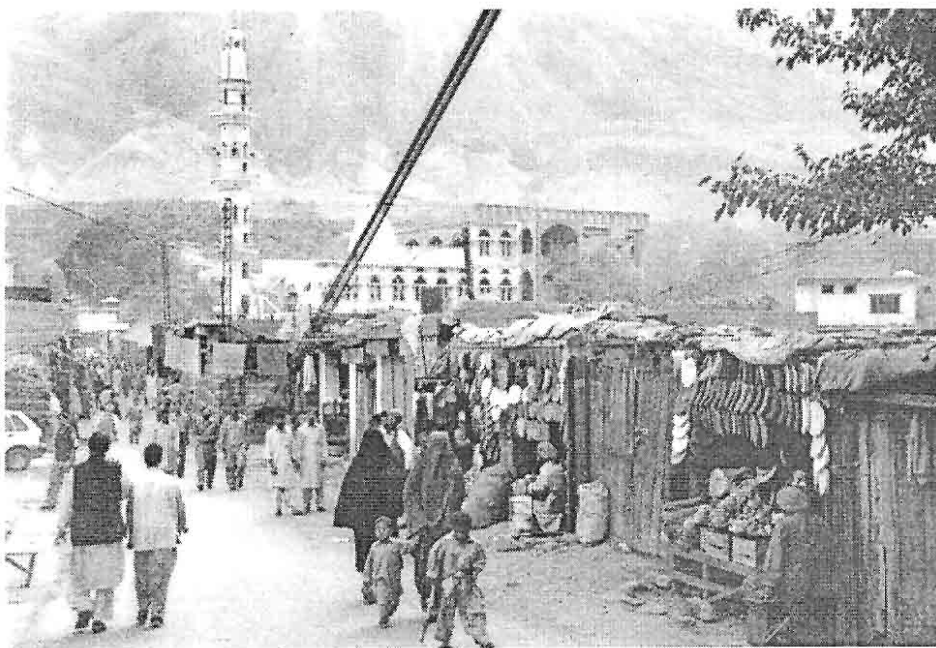
Per la major part de la població pakistanesa ser americà comprenia el món ateu o no musulmà. En un país on un gran nombre de persones són analfabetes, víctimes d'una escassa o deficient escolarització estatal i on s'imposa l'escolarització privada i gratuïta de las escoles coràniques dels *ulemes*; no compta gaire si ets italià, espanyol o noruec, tot resta dins d'un mateix paquet d'americanisme. És més, ni tan sols es coneix que puguin existir altres països amb diferents cultures distintes a l'anglosaxona. És una nova manifestació del dualisme on el món es divideix: el musulmà o camí recte i l'americà o els infidels.

Davant la meua resposta negativa i explicar que sóc un espanyol en certa manera originari d'aquelles llunyanes terres que van ser l'Andalus en el seus rostres s'encenia una desvelada nostàlgia pel que consideren una "terra promesa" o una mena de paradís perdut per al món islàmic. No-

més així es pot establir una certa complicitat amb una gent que té present la majestuositat de la mesquita de Còrdova, però que ho ignora absolutament tot de les actuals nacions europees.

Ets musulmà?

Davant la meua resposta negativa les respostes foren en general bones, gràcies a la proverbial hospitalitat àrab i sobretot al fet tangible que intuïen que era un estranger respectuós amb els seus costums i tradicions (que és el que ha de fer qualsevol turista que visita qualsevol país d'aquest vast univers). Així no va ser estrany que en moltes ocasions gent que no tenia res em convidessin a pren-

Dones amb Burka a Gilgit, nord del Pakistan

dre el te a la seva casa i a conversar per saciar les nostres mútues curiositats sobre les diferents (i qui sap si en ocasions convergents) formes d'entendre el món.

T'agrada Pakistan?

Aquesta era la tercera pregunta de confirmació d'un test on es manifestaven les seves inseguretats d'identitat nacional. Necessitaven imperiosament una resposta d'alabança en grau superlatiu perquè els seus rostres, plens d'alegria, es veïessin realitzats com una nació creada artificialment i que necessita cada dia reivindicar-se davant de la fragilitat de les seves estructures socio-culturals.

L'altre punt a destacar és el paper "d'invisi-

bilitat" que té la dona i que fa que no puguis parlar amb elles, ni tan sols dir-los: bon dia. En el tren Lahore-Rawalpindi (prop de sis hores aproximadament) vaig estar en un compartiment de primera classe conversant animadament amb un home de negocis local dotat d'una gran cultura i sens dubte pertanyent a les classes acabalades del país, però que tenia la seva filla de 23 anys apartada en la gandula mirant les musaranyes i sense participar per a res en la conversa d'aquell llarg trajecte, o el del conductor ismaelita que explicava que la dona havia de treballar a casa si no volia ésser repudiada (repudi pot comportar la mort) amb la qual

cosa s'acabava de soca-rel qualsevol possible desavinença conjugal. Sortosament entre la comunitat ismaelita existeixen escoles privades d'ensenyament per a nenes finançades per mecenes estrangers (és important destacar el paper del Japó en aquest sentit). Molts es preguntaran si en el meu viatge vaig ensopegar amb manifestacions d'aquesta guerra estranya que té lloc en aquella zona. Poc puc dir al respecte ja que era una regió en la qual les vies de comunicació són encara més deficients que a l'Índia (camins de terra i pedres si n'hi ha) i que suposa hores de penoses mar-

xes per traslladar-se d'una vall a l'altra, i on els seus habitants estan mancats de llum i aigua, sumits en la més absoluta de las misèries.

Però puc especificar que els vols a gran altura que vaig poder escoltar durant tota la tarda en el mirador d'Islamabad (el mateix lloc on els responsables de TV llancen les seves cròniques periodístiques) provoquen una sensació d'angoixa davant l'eminència d'un bombardeig més enllà de las muntanyes que serveixen de marc incomparable a la bella mesquita de Faisal, construïda de cap a peus amb exquisit marbre blanc. A la ciutat de Peshawar, que llinda amb l'Afganistan, amb la frontera amb l'esmentat país tancada a pany i forrellat per les tanquetes de l'exèrcit pakistanès, vaig ob-

Camperol de Chital, nordest del Pakistan

servar des d'una finestra de l'imponent museu heretat de l'època britànica, una manifestació de tres o quatre autobusos atapeïts de radicals islàmics portant un ninot que representava Bush davant de la indiferència de gran part de la població.

El museu buit i solitari era una clara mostra de la major part dels museus del Pakistan, on la immensa majoria de las peces que s'hi exposen són de contingut pre-islàmic i budista. Resulta paradoxal que en un país on les companyies aèries tenen com a obligació, en el moment de desplegar els seus vols oferir lletanies de l'Alcorà als seus viatgers, manquin d'una història adequada als seus interessos islàmics. És una altra de les

seves contradiccions que fa impossible reconstruir una historia adequada als seus interessos i que també comporta actes de vandalisme cap allò no islàmic (com vaig poder comprovar a la vall de Swat, cèlebre per les seves restes arqueològiques hereves de la cultura greco-alexandrina i que en gran part han estat destruïdes). En aquest aspecte els museus són encara testimonis muts i darrer refugi d'unes peces de considerable interès artístic (retalles, figures, esteles etc.) però que gairebé ningú veu.

Finalment podria parlar d'un país preciós, amb grans encants naturals (muntanyes de 7.000 metres, llacs de somni etc.) que marca a qualsevol viatger que el creui. Es tracta d'un paisatge d'alta muntanya que no pot deixar ningú indiferent. Es fa sentir pres d'una naturalesa que fa reconduir la insignificança de l'home a la seva vertadera dimen-

Nena dels afores de Gilgit

sió. Però se m'acaba el temps i això, tal vegada donaria peu a un altre article on entra en joc una relació sovint difícil entre l'humà i el seu entorn.

Joan Ramon París Oró

La salut de cada dia

¡ Ei, que ja sòc gran !

Recordo perfectament els meus catorze anys. Un temps atapeït de fets i de sentiments. Anar a l'institut, creure que ja ho saps tot, un gust nou de llibertat, estudis, nits sense dormir, examens, raons a casa i sobretot amb ma mare, de vegades sentir-me insoportable i d'altres riallera, començar a no dir tota la veritat, i per damunt de tot les amigues, amb elles fins a la fi del món. Ah! També aquell noi que m'agradava tant.

Em pregunto ara, perquè hauria d'esperar res de diferent pel meu fill?. És clar que ja no tinc catorze anys i que de totes aquelles creuades en queden molts records, alguna amiga i molts mites enderrocats, però em revolta d'allò més, veure els canvis d'humor d'aquest nen que ha esdevingut noi, les seves incerteses, les seves contestes a mida, els seus silencis, aquell "Mare, preguntes massa" o "Què pesada ets ". De cop i volta, el nen divertit, eixerit i despitat que tenia a casa, que no trobaves mai la manera d'aturar les seves ganes de parlar, s'ha tornat reservat i posa en judici tot el que abans eren dogmes de fe. Començo a semblar-me a la meva mare, però, costa admetre que la llei de la vida porta a l'emancipació dels fills i que aquest procés de deslligams és necessari, no seria just que no els deixéssim créixer, no es pot ser com en **Pe-**

ter Pan un infant per tota la vida. Però, és tan difícil saber com aconseguir ajudar aquests nois i noies a fer-se grans!

L'adolescència no és un problema de salut, però, és un temps decisiu en la formació de la persona adulta. Potser abans era un temps curt d'incidència al món laboral i al familiar, ara, semblar haver-se allargat pel retard del jove al treball estable.

Als 9-10 anys en les nenes i als 11-12 en els nens comencen en el seu cos tot un seguit de canvis físics i biològics. No tohom ho fa al mateix temps, si bé, les nenes comencen abans que els nens. Aquests canvis són la preparació dels cos a la posterior maduració reproductiva. Hi ha canvis sexuals primaris (úter, ovaris, testicles, penis) i canvis sexuals secundaris (to de la veu, borrisol, pits ...) . Aproximadament dos anys després comença l'adolescència que inclou canvis a nivell psicosocial. Tots porten a l'adolescent a cercar la seva identitat i la seva individualitat dins d'una trama de relacions amb l'entorn. Comença a emetre judicis propis, a pensar per si mateix, mira les coses amb llum pròpia, els pares ja no ho saben tot, i el amic esdevenen el grup preferent de relació. No saben que els passa i això els crea

desorientació, el seu cos canvia i els és desconegut, el seu cap no parar de rutllar i els crea dubtes nous. És un gran repte establir pautes, regles, ordre, disciplina, responsabilitats, confiança, coherència, i tot això, sense cohibi la seva llibertat i la seva autoestima. Als pares ens dol veure equivocar-se als fills, però aprendran dels seus errors, no dels nostres.

En la salut dels adolescents cal prevenir; conductes conflictives; l'ús de substàncies tòxiques com alcohol, tabac, drogues; trastorns en l'activitat sexual com embarazos, malalties infeccioses, promiscuïtat, trastorns alimentaris com la bulímia (episodis de menjar amb excés, seguits de la necessitat de treure-ho tot per vòmits i laxants) i l'anorexia nerviosa (deju voluntari per tal de perdre pes i que pot posar al cos al límit). el fracàs escolar també és un tema pendent en aquesta etapa, hi ha temps per a tot, cal organitzar els horaris i les tasques en estones de divertiment i descans, amb altres de treball i esforç.

Cal promoure; la pràctica d'esports i d'activitats de lleure; la higiene corporal i la dental; una revisió si més no, una vegada a l'any al metge i al dentista; i incidir en la necessitat d'una alimentació equilibrada, el cos que formen es perd dies. Del total de la ingesta 30% són greixos, un

10% d'aquest total correspon als greixos saturats és a dir del món animal (mantega, greix de la carn ...) i un 20% del món vegetal (oli d'oliva, margarina ...).

Del 50-60% correspon al bloc dels hidrats de carboni, són energia ràpida tan necessària pel ritme que porten aquets nois i noies (pa, cereals, pastes, fruites, vegetals crus o cuits). Del 10-15% correspon a les proteïnes (carns, peixos, ous...). Les vitamines arriben normalment en la dieta que respecte els anteriors apartats, sense tenir que cercar-les en altres llocs. Els minerals més necessitats en aquesta etapa de la vida són el ferro (producció de músculs, i glòbuls rojos, la seva manca pot donar una classe d'anèmia), calci amb una necessitat de 1200 mgrs diaris, el que respon a 4 raccions al dia (producció de la massa óssia), es troba en els productes làctics, sardines, espinacs, salmó..., i el zinc (important pel desenvolupament del creixement) es troba en el peix, ous, carn...).

No és estrany que els pares ens tornem uns pesats, amb tantes recomanacions! De vegades a aquest adolescent que tractem d'educar per l'avui i pel demà, li dic " Si no ens preocupessim per tu no seriem els teus pares ". Tota resposta és una mirada. També és una manera de dir gràcies.

Al Pau, un noi de 13 anys .

Carme Sirvent Garcia

RECORD

Havent dinat m'agrada
perdre'm vora el mar,
sentir com les onades
m'ensenyen a callar

Els pensaments, en calma,
respiren pel meu cap,
són el constant bagatge
d'un llarg peregrinar.

He entrat al cementiri,
no hi havia ningú,
el sol em protegia
de tanta quietud.

He vist la teva tomba,
s'intuïa el lloc precís,
el cor m'ha dit "atura't",
ho he sentit així.

M'he deslligat d'esquemes,
he mirat al cel,
m'he imaginat que em veies
des d'un màgic vel.

Passada la recança
he tornat al temps,
el vent m'ha donat aire,
cantaven els ocells ...

Joan Cassola

LES VELLES FOTOS D'ARTESA

Des de fa alguns anys es va celebrant anualment al nostre poble una diada de germanor de totes les persones nascudes o domiciliades a Artesa que compleixen cinquanta anys, acompanyades de les seves parelles. Enguany totes les persones nascudes durant l'any 1951 van celebrar aquesta festa el dissabte 30 de juny.

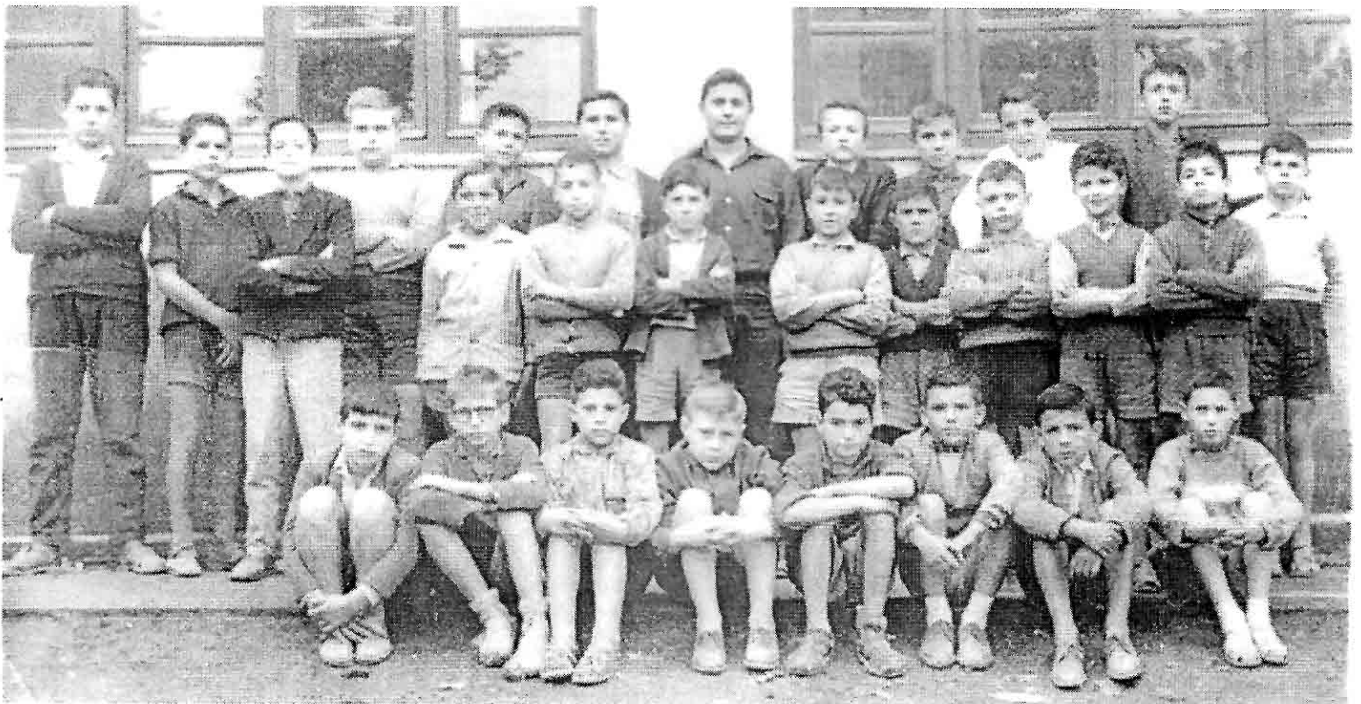
L'acte, que va comptar amb més d'una vintena de participants, es va iniciar a mig matí amb la trobada de tots els assistents a Casa de la Vila, on foren rebuts pel senyor alcalde, Ricard Pons, que els va acompanyar en la visita a l'edifici i més tard al Museu Local Arqueològic.

Acabades aquestes visites tots els participants es desplaçaren a les escoles on foren rebudes per la directora, Marisol Elvira i per la mestra Maria Serra, amb les quals realitzaren una detallada visita per tot l'edifici, tot recordant una pila d'aventures i desventures viscudes en els anys d'assistència l'escola.

Després tos els participants visitaren l'ermita de Sant Ramon i la diada es va cloure amb un succulent i animat dinar en un restaurant.

Aprofitant aquesta avinentesa hem cregut oportú incloure en aquesta secció de la revista quatre fotografies de principis dels anys seixanta, en les que apareixen alguns dels participants en aquesta diada de germanor quan encara anaven a l'escola. Esperem que aquestes entranyables imatges els hi serveixen per seguir recordant els no molt llunyans feliços temps de la infància.

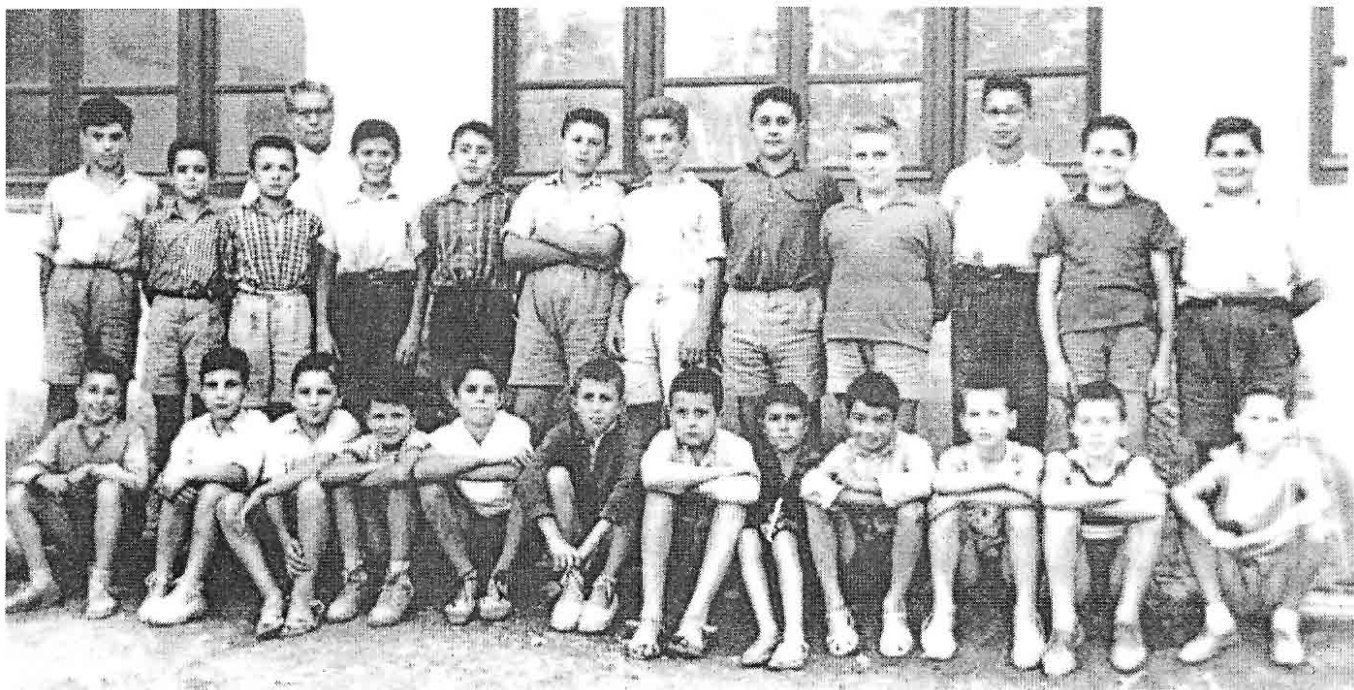
No volem acabar aquestes ratlles sense agrair la informació que ens ha donat l'Abel Prades sobre la festa de germanor i també a la Mª Carme Besora i Escuer, a la Magda Domènech i Costafreda, a la Nuri Ané i al Mateix Abel Prades per la cessió de les fotografies que presentem en aquesta ocasió i a totes les persones que ens han ajudat a la identificació dels nens i nenes que apareixen a les fotografies.

Fila superior (drets), d'esquerra a dreta: 1. Ramon Badia i Bosch; 2. Màrius París i Olomí; 3. Josep Mª Carrera i Castellví; 4. Jaume Gallart i Oriol; 5. Salvador Mir i Llusà; 6. Gabriel Garròs i París; 7. Jordi Costafreda i Olomí; 8. Pere Peiró i Solé; 9. Josep Batlle i Seguí; 10. Felip Domènech i Costafreda; 11. Josep Mª Costafreda i Oró.

Fila central (drets), d'esquerra a dreta: 1. Ricardo Guillén i Martínez; 2. Antoni Carretero i Caravante; 3. Màrius Florensa i Chanqués; 4. Francesc Moreno i Giménez; 5. Antolí Morillo i Biescas; 6. Ramon Besora i Garròs; 7. Joan Capell i Serra; 8. Joan Niubó i Capdevila; 9. Francesc Barberà i Mir.

Fila inferior (sentats), d'esquerra a dreta: 1. Abel Prades i Mir; 2. Jordi Oró i Puig; 3. Alfons Batlle i Seguí; 4. Ramon Iglésias i París; 5. Blai Niubó i Capdevila; 6. Antoni Solé i Solé; 7. Josep Mª Benet i Gallart; 8. Josep Mª Montané i Navarra.

Fila superior (drets), d'esquerra a dreta: 1. Jaume Niubó i Capdevila; 2. Josep Mª Carrera i Castellví; 3. Pere Peiró i Solé; 4. Joan Ané (mestre); 5. Salvador Mir i Llusà; 6. Josep Mª Costafreda i Oró; 7. Ramon Badia i Bosch; 8. Lluís Niubó i Nosas; 9. Jordi Costafreda i Olomí; 10. Jaume Gallart i Oriol; 11. Lluís Argilés i Civit; 12. Enric Garròs i Morell; 13. Gabriel Garròs i París.
Fila inferior (asseguts), d'esquerra a dreta: 1. Francesc Moreno i Giménez; 2. Abel Prades i Mir; 3. Felip Solé i Gallart; 4. Joan Capell i Serra; 5. Màrius París i Olomí; 6. Joan Baptista Drudis i Morera; 7. Felip Domènech i Costafreda; 8. Antolí Morillo i Biescas; 9. Blai Niubó i Capdevila; 10. Jordi Oró i Puig; 11. Ramon de Prades?; 12. Josep Mª Montané i Navarra.

Fila superior, d'esquerra a dreta: 1. Mª Elvira Badia i Iglésias; 2. Mª Carme Besora i Escuer; 3. Roser Barberà i Mir; 4. Mª Elvira Argilés i Gallart; 5. Pepita Iglésias i París; 6. Balbina Moncusí i Roca; 7. Mª Pilar Badia i Ricart; 8. Mª Carme Falguera i Bonastre. *Fila central, d'esquerra a dreta:* 1. Encarnació Solé (mestra); 2. Teresa Prat i Torreguitart; 3. Mª Carme Berengué i Besora; 4. Cristina Parejas?; 5. Magda Domènech i Costafreda; 6. Encarnació Iglésias Olomí; 7. Lola París i Roca; 8. Rosa Mari Roure i Mor; 9. Digna Deu Farré. *Fila inferior, d'esquerra a dreta:* 1. Mª Sagues González; 2. Núria Santamaria i Esteban; 3. Trini Aguilà i París; 4. Pepita Solé i Salvia; 5. Jacinta Martínez i Soriano; 6. Adelaida Martínez i Soriano.

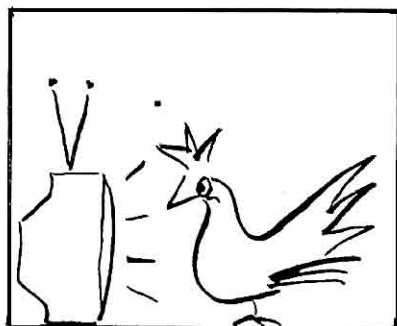
Fila superior, d'esquerra a dreta: 1. Rosa Mari Roure i Mor; 2. Mª Antonieta Salla i Briansó; 3. Mª Pilar Badia i Ricart; 4. Mª Elvira Badia i Iglésias; 5. Lola París i Roca; 6. Mª Carme Besora i Escuer; 7. Mª Carme Falguera i Bonastre; 8. Mari Carme Berengué i Besora; 9. Mª Sogues González.

Fila central, d'esquerra a dreta: 1. Teresa Prat i Torreguitart; 2. Magda Domènech i Costafreda; 3. Encarnació Iglésias Olomí; 4. Digna Deu i Farré; 5. Adelaida Martínez i Soriano; 6. Elena Olomí i Mor; 7. Núria Santamaria i Esteban; 8. Maria Serra i Domènech; 9. ?; 10. Encarnació Solé (mestra).

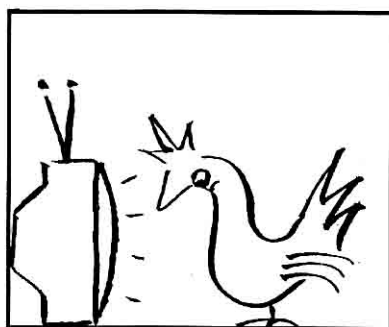
Fila inferior, d'esquerra a dreta: 1. Josefina Murillo i Biescas; 2. Mª Rosa Solé i Gallart; 3. Jacinta Martínez i Soriano; 4. Teresa Benet i Balagueró; 5. Regina Besora i Sala; 6. Carme Chacon; 7. Mª Antonieta Garròs i París; 8. Pepita Prat i Torreguitart; 9. Mª Mercè Iglésias i Castillo.

Josep Gallart i Fernàndez

SOL·LILLOQUIS AL CAMPANAR PER Miquel Carrera

Ui, que ho veig fosc ...

Tanta bojeria humana

Caldrà encomanar-me a Sant Antoni

Telèfons i horaris d'interès

Ajuntament: 167162
 Assistent social: dimecres alterns, 973167315
 Correus: dilluns a divendres, 8-10 h, dissabte 8-9 h
 Farmàcia: 167204
 Biblioteca: dimarts i dijous de 6 a 8 de la tarda

Metge: 167291
 Metge urgències: Dies feiners: 15 h – 8 h i els festius tot el dia 973 142029 / 973 142033
 Museu: Hores convingudes (Ajuntament)
 Taxi: 167325

Horari dels autobusos que paren a Artesa					
LLEIDA a ARTESA			ARTESA a LLEIDA		
De dilluns a divendres					
11 h		M a t í	7 h 10 min		
12 h			8 h 10 min	C o g u l	
13 h 15 min	Albagés - C o g u l			8 h 20 min	E S O
			9 h 40 min		
			12 h 10 min		
3 h	Durant el curs	T a r d	3 h 30 min		
4 h	Durant el curs		4 h 15 min	C o g u l	
6 h 30 min			4 h 30 min		
7 h 30 min	Albagés - C o g u l				

SOLUCIONS DELS MOTS ENCREUATS:

HORIZONTALS: 1. Sonorització. 2. Talibà. Òbits. 3. USA. Nades. AM. 4. Lèsbica. Orli. 5. Ossuda. Ileo. 6. Safe. Erugam. 7. Ai. Epir. Timo. 8. Contractares. 9. Ena. Ocàs. Ert. 10. Etrusc. Ursí. 11. I. LA. Turc. Co. 12. Afartant. Mai.

VERTICALS: 1. Sauló. Acàcia. 2. Obsessions. F. 3. Niassa. Neula. 4. OL. Bufet. Rar. 5. Torpedinar. T. 6. Ítaca. Iacetà. 7. T. DA. Acre. UN. 8. Zoè. Ir. Trust. 9. Absoluta. RC. 10. CI. Regires. M. 11. Italoamericà. 12. Osmi. Most. OI.

